

VOJENSKÝ KUFŘÍK

Michal Machunka

Příběh československého legionáře na italské frontě

Dijon 2014

Obsah

Datace událostí.....	3
Kapitola I. Slepá ulička.....	5
Kapitola II. Přítel.....	6
Kapitola III. Ne za císaře! Za vlast!	8
Kapitola IV. Milan Rastislav Štefánik.....	9
Kapitola V. Vítězství na dosah.....	10
Kapitola VI. Mír.....	12
Doslov.....	13

Datace událostí

1884	rok narození Michala Machunky
10. července 1915	odvedení Machunky na frontu
15. srpna 1915	nástup Machunky v Bratislavě
28. července 1914	atentát na Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu
28. července 1914	vydání listiny Mým národů tj. Rakousko-Uhersko vyhlašuje válku Srbsku
23. května 1915	italský král Viktor Emanuel III. vstupuje do války na straně Dohody
23. června – 16. března 1916	Rakousko-Uherské zákopy na planině Doberdo u řeky Soča
27. července 1917	umístění Michala Machunky do italského zajateckého tábora v Padule
21. dubna 1918	uznání jednotné Československé armády v Itálii
22. dubna 1918	vznik československých střeleckých pluků
24. května 1918	českoslovenští legionáři při slavnosti Římě
15. června – 23. června 1918	zásah 33. československého pluku na řece Piavě
21. září 1918	opevnění u Doss Alto
3. listopadu 1918	uzavření příměří mezi Itálií a Rakouskem-Uherskem
4. května 1919	vydán demobilizační listopad
28. června 1919	konference ve Versailles

5. srpna 1919 definitivní rozhodnutí o propuštění Machunky z armády

31. srpna 1919 Machunka odchází z armády

Kapitola I. Slepá ulička

Nacházíme se v ulicích Sarajeva na začátku 20. století. Ve vzduchu je cítit obrovské napětí. Dnes, 28. června 1914, vrcholí státní návštěva budoucího následníka trůnu habsburské monarchie Františka Ferdinanda d'Este, kterého doprovází jeho choť Žofie Chotková. Státní návštěva má bosensko - srbskému národu demonstrovat moc a neústupnost ve vnitrostátních záležitostech odehrávajících se několik posledních let mezi habsburskou monarchií a tamními obyvateli. Jedná se o snahu vyčlenit oblast jihoslovanských národů, která byla před šesti lety anektována Habsburky, z říšského území a založit samostatný stát Jugoslávii. Tuto dětskou ideu však stávající císař František Josef I. zcela odmítá.

Návštěva Františka Ferdinanda vrcholí/končí během červnového dopoledne, kdy se účastní vojenské přehlídky v centru Sarajeva. Po skončení se rozhodne změnit plán cesty a vydat se do tamější nemocnice, kde chce navštívit část svého doprovodu, která se před příjezdem na přehlídku stala omylem obětí atentátníka. Jejich vůz byl zasažen granátem, který zprvu dopadl na složenou střechu císařského automobilu. František ho však duchapřítomně odhodil. Nešťastnou náhodou ale zasáhl automobil jedoucí za ním.

Usedá tedy do černého kabrioletu Gräf&Stift Phaeton značky A-III-118 zapůjčeného od hraběte Františka Harracha, který Jeho budoucí císařské milosti dovezl přednostně až z české vysočiny. Za přítomnosti hraběte, guvernéra Potiora a své ženy projíždí ulicemi bosenské metropole. Zde ho vítají davové lidí. Mezi nimiž se nachází dalších pět atentátníků, kteří usilují o Ferdinandův život. Zdá se, že vše je již ztraceno. Měsíce příprav na tento osudový den by přišly vniveč nebýt chyby Leopolda Lojka, řidiče císařského vozu. Ten omylem odbočil z plánované trasy a ocitl se ve slepé uličce. Ihned začal vůz otáčet a chystal se dopravit habsburskou šlechtu do budovy nemocnice.

Ve stejný čas se však v ulici nacházel i mladík, který rovněž usiloval o Ferdinandův život. Byl tak neduživý, že byl odmítnut pro službu v armádě a zprvu se neměl stát ani jedním z atentátníků. Jeho vlastenecký duch ale nakonec dostal příležitost a on byl odhodlaný prokázat odvahu, a to i za cenu vlastního života. Nyní nadešla jeho chvíle. Vyběhl ze dveří obchodu, kde si ještě před malým okamžikem vybíral něco k snědku v domnění, že již nebude mít možnost zabít následníka trůnu, a vystřelil první ránu. Ta se odrazila od kapoty automobilu a zasáhla Žofii Chotkovou do břicha. Druhá rána již patřila Ferdinandovi. Ten byl zasažen do krční tepny a oba manželé byli na místě mrtví.

Gabriel Pricip, devatenáctiletý atentátník, unikl trestu smrti jen o vlasek. Díky svému mladistvému věku dostal trest 20 let ve vězení, neboť rakousko-uherské zákony zakazovaly odsuzovat k trestu smrti osoby mladší dvaceti let.

Tato tragická událost zakončila relativně klidné dny v Evropě balancující nad propastí, jež značila válku. Střet mocností byl v tuto chvíli nevyhnutelný. Nešlo ani tak o čest a slávu, ale o moc. O moc nad Evropou.

Přesně o měsíc později, 28. července 1914 vyhláší Rakousko-Uhersko válku Srbsku. „Milý hrabě Stürgkh, Vidělo se Mi, naříditi ministru Mého domu a věcí zahraničních, aby oznámil královské srbské vládě, že mezi mocnářstvím a Srbskem nastal stav válečný.“¹ Těmito slovy odstartoval František Josef I., hlava Rakouska-Uherska, válku, která změnila mapu Evropy na dalších dvacet let.

¹ Úryvek z listiny Mým národům

Kapitola II. Přítel

Válka, jež vypukla záhy po vydání listiny Mým národům, ve které František Josef I. zdůvodnil své rozhodnutí, si začala hledat své oběti. Ihned po vyhlášení vstupu Itálie do války na straně Dohody tj. 23. května 1915 byla utvářena armáda na její obranu.

Mezi povolanými vojáky nebyli jen muži s převážně rakouskou či německou národností ale nemalé, a v budoucnosti výrazné postavení v boji proti Trojspolku, zde měla i československá menšina. V obci Drietoma na Slovensku poblíž Trenčinské Župy byl dne 10. srpna 1915 odeslán k nástupu do Bratislavy s datem 15. srpna 1915 s povolávacím listem a s pramálo osobními věcmi, kusem mýdla, břitvou na holení a koženým sáčkem na tabák, Michal Machunka. Jeho osobní věci byly nalezeny v depozitáři bratislavského muzea.

Mladík ve věku kolem 31 let, jeho přesné datum není známo, demobilizační záznamy hovoří pouze o roku jeho narození 1884, ale ani tím si nemůžeme být stoprocentně jisti, se ocitl v situaci, kdy musel opustit svou ženu, zanechat svého dělnického řemesla a vydat se na italskou frontu k 72. pěšímu pluku Bratislava².

Nebýt jeho záznamů, jež si vedl v diáři po celý čas války, by byl jeho příběh zcela ztracen. Ne všechny jeho zápisky se podařilo zachovat, ale z jejich částí je patrné jaké události ho na cestě frontou provázeli.

„Určite by tu (v Bratislavě, pozn. autora) bolo krásne nebyť tej záplavy modrej farby. Je tu veľa takých ako ja, ale k čomu to všetko. Strážam svoje osobné veci a útechu mi robí prítomnosť materinského jazyka. Čo tam však nastane pre nás všetkých si netrúfam a nechcem predstaviť.“

První velkou zkouškou byly pro vojáky zákopy na planině Doberdo u řeky Soča.

„Je nás tu veľa. Hovorili že naše rady sú silnejšie ako tie talianske. Je cítiť odhodlanie , ale aj strach. Nikto z nás ešte nikdy nebojoval. Dostali sme masky a útočné nože, ktoré sú však len na boj zblízka. Nechcem ale ba ani nesmiem, veď je to proti všetkej mojej viere . Ešte som ani neprejavil svoje vlastenectvo , ktoré je z väčšej časti iba vôľa prežiť, a už chcem späť k nám.“

Italská sočská fronta se pokusila o jedenáct ofenziv, které však nevedly k ničemu jinému, než k obrovským ztrátám na životech a získání nepříliš významného města Gorizia.

"Nechcem ani písať aké to bolo. Všade len rany a okolo, priamo vedľa mňa klesol na kolená jeden vojak, bol ešte mladší než ja, pred pár dňami sme spolu ešte hrali vlastnoručne vyrobené karty, a on vyhral, teraz len dopadol tvárou k zemi a pod hlavou sa mu utvorila kaluž krvi, ktorej pohlcovala rozmočená hlina . Ďalej som sa už neotáčal. Hlavou mi leteli spomienky na útržky jeho slov. To ako hovoril o našej spoločnej domovine. Nebýval ďaleko. Podľa toho čo hovoril, to bola jedna taká dedina ako tá moja. Snád sú tam všetci živí a zdraví. Rozprával mi, ako mu mladší brat závidel, že ide ochraňovať vlast a ako mu plačúce matka urobila krížik na čelo a on jej z vďačnosti pobožkal ruky, lebo nechcel povedať slov, aby sa nerozplakal a neprejavil tým tak svoju slabosť. Spomienky na neho sa mi prehánali hlavou a neustali, ani keď som sa ukryl v jednom z úkrytu zákopu.“

Následující den je v deníku popsán těmito slovy: *„Prežili sme, niektorí. Rozhodol som sa vydať sa smerom, kde som ho (mladého padlého vojáka, pozn. autora) naposledy zbadal.*

² Tehdejší název současného hlavního města Slovenska Bratislavy

Prechádzal som medzi zákopy, ale jeho som nenašiel. Neviem kde je mu koniec. Zrejme ho pochovala hlina a on ma teraz zhora stráží. Nebol mi príliš blízky, ale tu je každý priateľ."

Dny od 23. června 1915 až po 16. březen 1916 vyznívají v deníku téměř stejně. Michal hovoří o chvílích klidu, jež střídají ohlušující rány dělostřelectva. Za dobu trvání zákopů padlo přibližně 1 140 000 vojáků a jediné co na konci italskou armádu čekalo, byl útek.

Kapitola III. Ne za císaře! Za vlast!

Situace po sočských ofenzivách stagnovala. Boje o zatlačení italské armády dále na jih byly neúspěšné. Pozice v řádu několik málo metrů, o které se bojovalo, zůstaly nezměněny.

Italská armáda se však velice rychle zotavila a po necelém měsíci ticha začala odstřelovat Tolkinských vrch, kde měl sídlo 18. pěší pluk z Hradce Králové. O dění během napadení Mrzlého vrchu nad Tolkinem nemáme příliš mnoho informací. Bohužel nám tentokrát tuto situaci neobjasní ani Michalův deník. Ten zachytil jen dění před napadením. Hovoří o seznámení se s plukem a popisuje tamější krajinu. „*Ak sa nemýlim, je asi koniec marca. Zima stále pretrváva, ale v lese už sa počuť vtáky. My sme sa usadili tu na vrchu spolu s druhou rotou 18. pešieho pluku. Vraj sú to Hradečtí, teda Česi. Mám teraz odvahu a odhodlanie. Nechcem sa vzdať. Sľúbili sme si totiž, že až toto skončí a my vyhráme, zídeme sa tam u nás.*“

Po skončení útoku na Tolmin byli někteří příslušníci rakousko-uherské armády zajati a odvezeni do zajateckých táborů na území Itálie. V záznamech, které mapovali, kam byl kdo odvezen, jsme našli jméno, které odpovídalo jménu vojáka, po jehož stopách pátráme. Jeho stopy vedou do zajateckého tábora v Padule, kde pobýval údajně od 27. července 1917. Je tedy pravděpodobné, že padl do rukou nepřátelských vojsk ihned po dobytí Mrzlého vrchu, avšak co se dělo po celý rok s jeho osudem od napadení u Tolkinu a nástupu do tábora nevíme.

Převážná většina vojáků nacházejících se v italských zajateckých táborech se stala tzv. esploratori di guerra neboli válečnými výzvědky, jenž začali pracovat pro Itálii. Jejich snahy byly mnohdy znesnadňovány vysoce postavenými členy italské armády, kteří odmítali jejich angažovanost.

Je pravděpodobné, že ihned po jeho zajetí, se však u Michala Machunky projeví příznaky vážné nemoci a byl proto několikrát hospitalizován ve zdejší nemocnici ještě před definitivní izolací v zajateckém táboře. Lékařské záznamy hovoří takto:

„ 4/9 Nemocný přišel do zdejší nemocnice z (text je nečitelný)

Nemocný trpí rok malárii, s kterou ležel dvakrát v nemocnici v Padule. Ve zdejší nemocnici ležel v červnu tři neděle s malárií. Minulý týden dostavila se u něho opět třesavka se zimnicí a horečkou. Včera opětovně.

Stav přítomný: Nemocný výživy prostřední, kůže i sliznice eonj., zabarvený ikter., Jazyk málo povleklý. Plíce i srdce normální. Slezina zvětšená, bolestivá.

Nemocný při vyšetření stále krká.

Chuť k jídlu nepatrná. Po dva dny již nebyl na straně.

13/9 Nemocný léčen injekcemi chinínovými a vnitřně miset. Rocelli.

Cítí se zdrav a přeje si vrátit k depozitu. “

Z lékařského spisu můžeme odhadovat, že byl Michal poprvé hospitalizován v nemocnici v Padule, poté umístěn do tamějšího zajateckého tábora, kde u něho nemoc propukla znovu a tudíž musel opět do nemocnice, jež byla patrně součástí tábora. Na samém konci listu popisujícím Machunkův stav je dopsaný komentář, s největší pravděpodobností v italštině, a podepsán italský lékař. Celý medicínský záznam je psaný v češtině. Je tudíž nanejvýš zřejmé, že na italské frontě působili spolu s italskými i čeští lékaři.

Kapitola IV. Milan Rastislav Štefánik

Postavení československých vojáků se zlepšilo díky události, jež se konala 21. dubna 1918, kdy Milan Rastislav Štefánik, zástupce československé armády, spolu s generálem Grazinim, představitelem italských vojsk, podepsali smlouvu o založení prvního samostatného československého vojska v Itálii. Smlouva byla dohodnuta a podepsána nejprve v Palazzo Braschi a stvrzena podpisem představitele italské vlády Vittoria Emanuela Orlanda v Římě. Tímto byla uznána autonomní československá armáda, která pouze politicky podléhala Československé národní radě a italskému vojenskému velení.

Po této události se zformovalo několik nových pluků s československými vojáky. Mezi prvními vznikly 22. dubna 1918 31., 32., 33. pluk nesoucí název 33 československý Pluk Fronta, ke kterému Machunka náležel, a 34. střelecký pluk.

Každý voják vstupující do jednotlivého pluku skládal slavnostní slib, v němž se zavazoval k čestnosti a oddanosti.

„Já níže podepsaný Machunka Michal zavazuji se slavnostně, že sloužiti budu čestně a věrně jako voják československého národního vojska Československému Národu zastoupenému nyní Československou Národní Radou a slibuji, že čestně a věrně plniti budu všechny povinnosti, jež plynou z tohoto závazku, jmenovitě, že bezpodmínečně budu poslušen všech rozkazů svých vojenských velitelů.“

Smlouva byla vedena jak v českém, tak italském jazyce a stvrzena podpisy výše postavených vojenských hodností s datem 27. dubna 1918.

Poté u příležitosti ročního výročí vstupu Itálie do války, které se konalo 24. května 1918 v Římě, byl během velkolepých oslav dán do rukou československých legionářů prapor italských legií jako symbol uznání československé armády.

Kapitola V. Vítězství na dosah

33. československý střelecký pluk, v jehož řadách byl i Machunka, se chystal na svou první akci. Vojáci Trojspolku se připravovali na prolomení italských linií u Santa Dony na řece Piavě. Jejich ofenziva byla zahájena 15. června 1918 a trvala devět dní. Na rakouských vojácích bylo vidět vyčerpání a ztráta víry v možnost vítězství. Rakousko-Uhersko začalo se svými spojenci ztrácet na síle.

Na konci devátého dne, 23. června 1918, bylo zajato na 300 rakouských vojáků, kterým byly odebrány zbraně pro účely italské či československé armády. Avšak i řady Dohody utrpěly ztráty. V boji padl zakladatel československého vojenského dobrovolnického sboru Jan Čapek. Na frontě přišlo o život 22 československých vojáků, 177 jich bylo zraněno a 15 vojáků, padlých do rakouského zajetí, bylo obviněno z vlastizrady a zastřeleno.

K zápiskům z války patří i dopisy, které psal Michal Machunka své ženě. Jeden z nich je napsán čerstvě po vítězství na Piavě.

Milá ženo, vyhrali sme! Ako je Boh nado mnou prisahám, že väčšia tu teraz radosti byť nemôže. Od doby založenia nášho pluku, kde som dostal hodnosť strelca, vedie nás všetko k víťazstvu. Rakúski už nie sú tak silní ako predtým.

Sme teraz na Piave, pri Santa Dona. Nevieť ako ďaleko to je od miesta, kde som ti posielal minulý list, ale iste som zas o krok bližšie k tebe. Radujem sa spolu s ostatnými, aj keď ešte nie je úplne vyhraté, ale ešte radostnejší budem, až ťa opäť budem môcť zovrieť v náručí a vedieť, že si so mnou a nebáť sa o každý tvoj deň, za ktorý sa modlím k Bohu. Nastane ten čas, kedy sa vráti s hrdosťou domov, nie však hrdý vďaka medailách, ktoré nám za statočnosť sľubujú, ale za to, že som ťa mohol chrániť a odvrátiť ich ruky (moc Rakouska – Uherska pozn. autora) od našej budúcnosti. Pohľad, ktorý si mi posielala, starostlivo strážim. Ak sa mi začne stískat', hľadím na neho a myslím vrúcne na teba. Vďaka tomu sa potom staviam odhodlane nepriateľovi sa rovnakou silou, akú bráni mesto trenčianskej hradby.

Má milá, bozkávam tvoje ruky. Snáď už toto čoskoro skončí a ak Boh dá, budeš opäť u mňa, opäť sa stretneme.

Možno som ťa rozhneval úprimnosťou, s akou vyjadrujem túžbu ťa vidieť, treba ich to v niekoho očiach hrieť, ale v tých mojich, Boh je mi svedkom, je to úcta, ktorú k tebe prechovávam.

Opatruj sa!

M. M. "

Dopisy vojaků, které posílali do své vlasti, líčí jejich duševní pochody a umožňují nám stát se součástí jejich příběhu. Ne však všechny z nich se dostali do rukou adresátů. Během války vznikla tzv. válečná cenzura, jež četla všechny odeslané i příchozí dopisy a nedovolila, aby se pravdivé informace např. o náhlé porážce, neúspěchu či někdy až nelidských podmínkách o životech v zákopech dostaly do povědomí lidí. Tyto dopisy, jež neprošly cenzurou, byly zapečetěny a uchovány v archivech. Při poválečných zkoumáních jednotlivých částí archivů byly nalezeny, ale bohužel nikdy nedošly do rukou rodiny adresáta či vojína, jenž jej za války odeslal.

Pokud se znovu vrátíme k událostem, které jsou spjaty s československým legionářem, nalezneme jeho otisk v dějinách při opevnění u Doss Alto 21. září 1918. Bojoval zde 33. a 34. československý střelecký pluk proti rakouským vojákům. Tento akt je uváděn jako

nejvýznamnější a největší vystoupení československých pluků v Itálii, po kterém armáda Dohody zcela ovládla frontu. Během střetu rakouští vojáci vypověděli službu armádě a dobrovolně vstoupili do italského zajetí.

Kapitola VI. Mír

Začátek konce první světové války byl započat jednáním o příměří v železničním vagónu v lese na stanici Rethondes u Compiègne německým státním tajemníkem Matthiasem Erzbergem a francouzským vrchním velitelem maršálem Ferdinandem Fochem, kteří v 5:05 hodin ráno 11. listopadu 1918 podepsali smlouvu, která stanovovala, že od tohoto dne počínajíc jedenáctou hodinou dopolední zavládne na frontách příměří.

V Itálii byla mírová smlouva podepsána o několik dní dříve a to 3. listopadu 1918 ve vile Giusti u Padovy.

První světová válka byla završena 28. června 1918, přesně čtyři roky po atentátu na Františka Ferdinanda d'Este, konferencí ve Versailles. Zde byla vítěznými mocnostmi tj. Francií, Ruskem, Itálií, Spojenými státy americkými, Velkou Británií a Srbskem podepsána smlouva s Německem o konci první světové války. V platnost vešlo jejich rozhodnutí 10. ledna 1920.

Tato válka postihla svou přítomností 38 států, miliony vojákům, jež bojovali na všech světových mořích a třech světadílech, z nich odhadem deset milionů spolu s 8,5 miliony civilistů zahynulo. Další obrovské číslo 21 milionů udává počet zraněných. Výsledkem této války byl rozpad dřívějších monarchií, na jejichž místo nastoupily nové národnostní státy.

Náš voják, přesněji střelec s Revoluční medailí za zásluhy, ukončil svou službu dnem 4. května 1919 v Trenčíně. Jeho vlastnoruční podpisu stvrzuje, že byl jedním z přeživších vojáků. Oficiální rozhodnutí je v jeho spisu datováno o pár měsíců později a to k 5. srpnu 1919. Definitivně opustil armádu poslední srpnový den roku 1919.

Doslov

Příběh československého vojáka Michala Machunka, který se v první světové válce zúčastnil bojů na italské frontě, nejprve jako domobranec rakouské armády, kde sloužil nejprve u 72. a před svým zajetím u 80. pěšího pluku, se později stal střelcem v Československé armádě na straně Itálie.

Celý jeho příběh nám pomohly zrekonstruovat předměty, jež si po válce uložil ve svém domě, kam se po demobilizaci vrátil a podle tamější kroniky, založil rodinu a poklidně dožil. Zemřel dvě zimy před vznikem Protektorátu Čech a Moravy. Jeho osobní věci byly uschovány v dřevěné truhlici, která nám poskytla jeho lékařské správy, povolávací i demobilizační rozkaz, záznam o umístění do zajateckého tábora psaný v italštině a hrstka jeho dopisů svázané koženou tkaničkou spolu s trenčínskou pohlednicí. Dalšími cennostmi byly barevné vlastnoručně vyrobené hrací karty, hřeben, nepatrný kus mýdla, lžice a malý kapesní nůž. Věci spjaté s pobytem na frontě jako plynová maska, italský útočný nůž, italský legionářský klobouk v tmavě zelenošedé barvě, k němuž příslušela čepicová nášivka italského legionáře ve tvaru černého letícího ptáka s roztaženými křídly, jemuž na hrudi vévodí pomyslný terč rozdělený horizontálně na dvě části. Vrchní barvou je bílá a spodní půlkruh tvoří barva červená. K Machunkově hodnosti střelce také náleželo pouzdro na pistoli s koženým páskem. Zvláště poté jako znak Československé armády nosil na rukávu našitý zlatý, červeně orámovaný štítek s propojenými červenými písmeny ČS a číslem 33, jež značilo příslušnost k 33. československému pluku páté rot.

Tímto příběhem bych ráda vzpomněla na všechny zúčastněné v první světové válce. Nejedná se jen o osoby z řad československých legionářů, ale i na vojáky z ostatních států postižených válkou a jejich obyvatele. Všichni totiž rovnocenně bojovali za vlast a dali v sázku svůj život. Všichni však nemohli stát na stupni vítězů. / Ne však každý ji vyhrál.

Po celém světě žije pouze 12 veteránů³ z první světové války, z nich poslední původně československý legionář jménem Alois Vocásek zemřel ve věku 107 let v roce 2003.

Růžena Michalíčková, 19 let
Gymnázium Jana Palacha Mělník

³ Údaje z roku 2008